

KUR'AN'DA HZ. PEYGAMBERİN BEŞER VE ÜMMİ OLUŞU

Remzi KAYA*

ÖZET

Hız. Muhammed Peygamberlerin sonuncudur. Onun geleceği Tevrat ve İncil'de haber verilmiştir. Söz konusu kitaplarda en belirgin vasıfları arasında Ümmi ve beşer olması bulunur. Konuyla ilgili Kur'an Yüce Allah şöyle buyurmaktadır. "Yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı buldukları o elçiye, o ümmî Peygamber'e uyanlar (var ya), işte o Peygamber onlara iyiliği emreder kötülükleri yasaklar, onlara temiz şeyleri helâl, pis şeyleri haram kılar..." Âraf, 7/157)

"De ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Bana ilâhınızın bir tek İ-lâh olduğu vahy olunuyor..." (Fussilet 41/6)

İşte bu makalede, Hız. Peygamberin Ümmi ve beşer olduğunu ve söz konusu terim hakkında yapılan yorumları bulacaksınız.

SUMMARY

The Prophet Muhammad's Being Mankind (Bashar) and Illiterate (Ummi) in The Qur'ân

The Prophet Muhammad is the final prophet. It is described his coming in the Torah an the Gospel. In these sacred books, one of his characteristics is his being mankind (or mortal) and illiterate. About this subject, The Exalted God has said in the Qur'ân:

"Those who follow the messenger, the Prophet who can neither read nor write, whom they will find described in the Torah and the Gospel (which are) with them. He will enjoin on them that which is right and forbid them that which is wrong. He will make lawful for them all good things and prohibit for them only the foul ..." (A'râf 7/157), "Say: I am only a mortal like you. It is inspired in me that your god is One God ..." (Fussilet 41/6)

---

* Doç. Dr. ; Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fak. Öğ. Üyesi

In this article, you will find The Prophet Muhammad's being mankind and illiterate and the explanations about these terms.

* * * * *

Yüce Allah peygamberliği Hz. Adem'le başlatmış, Hz. Muhammed ile noktalamıştır.¹ İki arasında birçok peygamberler göndermiş,² onların her birine kitap ve hikmet vermiştir. Söz konusu Peygamberlere verdiği dinleri de Fitrat dini,³ Hanif dini,⁴ Hak din⁵ ve İslâm isimleriyle zikretmiştir.⁶ Bu isimlerin her biri tevhidî ifade etmekte,⁷ bunun dışında kalan dinler ise kabul edilmez bulunmaktadır.⁸ Peygamberler, Allah'ın seçkin kullarıdır. Onlar insandır fakat Yaraticının kontrolünde özel olarak büyük göreve hazır hale getirilmektedir. Bu vesileyle, diğer insanlardan farklı yönleri bulunur. Bütün Peygamberlere verilen emir ve hükümler temel konularda aynıdır.⁹ Yaraticı, Peygamberler konusunda bir ayırımın yapılamayacağını, hepsine inanılması gerektiğini belirtmiştir.¹⁰ Son olarak gönderilen Hz. Peygamber, önceki Peygamberlere inanılmasını istemiş,¹¹ önceki Peygamberler de O'nun geleceğini haber vermişlerdir.¹² İlâhî bir bağ ile bir birine bağlanan Peygamberler arasında bir ayırımın yapılması, ilâhî dinler açısından yanlıgı olarak kabul edilmektedir. Yüce Allah, son Peygamberin vasıflarını daha önce gönderilen kitaplarda haber vermiş,¹³ bu özellikleri taşıyan peygamberin geldiğinde, O'na inanılmasını ve yardımcı olunmasını istemiştir.¹⁴ İşte, haber verilen sıfatlardan önemli bir yeri ihtiva eden ve makalede incelemeye aldığımız "beşer"¹⁵ ve "ümmi"¹⁶ terimi önemli bir yeri oluşturmaktadır. Kur'an'da ve diğer kaynaklarda önemli bir yer ihtiva eden mefhumların tahlil edilmesinin, farklı inanca sahip olan insanların Hz. Peygamber hakkında ileri sürebilecek-

¹ Bk. Kur'an-ı Kerim, Ahzâb, 33/40.

² Bk. Kur'an-ı Kerim, Nisâ, 4/164-165; Mü'min, 40/78.

³ Bk. Kur'an-ı Kerim, Rum, 30/30.

⁴ Bk. Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmran, 3/67.

⁵ Bk. Kur'an-ı Kerim, Tevbe, 9/33; Fetih, 48/28.

⁶ Bk. Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmran, 3/85; Mâide, 5/3.

⁷ Bk. Kur'an-ı Kerim, Bakara, 2/135; Âl-i İmran, 3/67; Rum, 30/30; Aisha, Begum Bavany, W.AGF. İslam The Religion Of All Prophets Karaci 1988.

⁸ Bk. Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmran, 3/85.

⁹ Bk. Kur'an-ı Kerim, Şûra, 42/13; Nisa, 4/163-164.

¹⁰ Bk. Kur'an-ı Kerim, Bakara, 2/285; Âl-i İmran, 3/84.

¹¹ Bk. Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmran, 3/81.

¹² Bk. Konuyla geniş bilgi için bk: Tesniye 18/18; Krş. Kur'anı Kerim, Ârâf, 7/157; Âl-i İmran, 3/81; Kitab-ı Mukaddes, Yuhanna, XIV/16; XV/26-27; Krş. Kur'an-ı Kerim, Saf, 61/6; Bk. Percy Smith, Did Jesus Foretell Ahmed, M.W. XII 1912, P. 71; James Robson, Does The Bible Speak Of Muhammed, M.W. XXV 1935, Vol 8-9/6-7 Makkah, P. 13-19.

¹³ Bk. Kur'an-ı Kerim, Ârâf, 7/157; Fetih, 28/29.

¹⁴ Bk. Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmran, 3/81.

¹⁵ Bk. Kur'an-ı Kerim, Kehf, 18/110; Fussilet, 41/6.

¹⁶ Bk. Kur'an-ı Kerim, Ârâf, 7/157.

leri bazı asılsız iddialara karşı verilecek cevaplar açısından faydalı olacağını düşünmekteyiz.

A. Hz. PEYGAMBERİN BEŞER OLMASI

İslam'ın ihtiva ettiği Peygamber anlayışı, diğer Ehl-i Kitap dinlerden farklıdır. Kur'an'a göre Peygamber, Ehl-i Kitap inancında olduğu gibi ne kral,¹⁷ ne günah işleyen bir insan,¹⁸ ne de Allah'ın oğludur.¹⁹ Peygamberler insandır ve Allah'ın elçisidir. Hz. Muhammed de son nebi olarak bir beşer ve kuldur. Diğer insanlardan farkı, O'na vahy vermesidir. Beşer olması yönüyle diğer insanlarla aynı özellikleri taşır. Doğmuş, büyümüş, belirli bir süre yaşamış, evlenmiş, çocuk sahibi olmuş ve ölmüştür. Yüce Allah, Hz. Peygamber'in bir insan olduğunu, bir gün öleceğini belirtirken şöyle buyurmaktadır.

*“Muhammed sadece bir elçidir. Ondan önce de elçiler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür yahut öldürülürse siz ökçelerinizin üzerine geriye mi döneceksiniz?...”*²⁰ *“De ki 'Ben de sizin gibi bir insanım; bana Allah'ın bir tek ilah olduğu vahyolunuyor. Rabbine kavuşmayı uman kimse yararlı iş işlesin ve Rabbine kullukta hiç ortak koşmasın.”*²¹ Hz. Ebûbekir, Hz. Peygamber'in ölümü üzerine ümitsizliğe kapılan insanlara; *“Muhammed'e tapanınız varsa iyi biliniz ki o ölmüştür. Ama Allah ebedidir. O, yok olmaz.”*²² diyerek onları yatıştırmıştır.

Son Nebi de, kendisinin zaman zaman insan olduğunu hatırlatarak; *“Ben de sizin gibi bir insanım, sizin unuttuğunuz gibi ben de unutturum”*²³ buyurmuş, bir defasında aralarındaki problemin halledilmesini isteyen iki kişiye, kendisinin insan olduğunu, kim davasını iyi anlatırsa ona göre hüküm vereceğini, gaybı bilmeyeceğini açıklamıştır.²⁴ Başka bir olayda *“Ben de insanım, diğer insanlar gibi ben de bazen sevinç duyar hoşnut olurum, bazen de öfkelenirim”*²⁵ sözlerini hatırlatmıştır. İnsan olmanın iki ayırıcı özelliği bulunmaktadır. 1) İhtiyaç sahibi olması. 2) Diğer yaratıklardan farklı olarak düşünmesi, konuşması ve karşılıklı ilişki içine girmesi ve fânî olması

¹⁷ Yahudi inancına göre Hz. Davud kraldır. Bk. Kitab-ı Mukaddes, II. Samuel, 2/4; 6/12,16; 7/ 18; Hz. Süleyman'la ilgili olarak bk: I. Tarihler, 23/1.

¹⁸ Bk. Kitab-ı Mukaddes, II. Samual, 11/25. Krş. Kur'an-ı Kerim, Mümtehine, 60/4-6; Kalem, 68/4.

¹⁹ Bk Kur'an-ı Kerim, Tevbe, 9/30. Krş. Kitab-ı Mukaddes, Matta, 3/17. Markos, 1/1; Luka, 3/22; Yuhanna, I/34.

²⁰ Kur'an-ı Kerim , Âl-i İmrân, 3/144

²¹ Kur'an-ı Kerim , Kehf 18/110; Krş. Fussilet 41/6; Ahmed Çelebî, (el-İslâmiyye) III/120.

²² Buhari, Cenâiz 3; İbn Mace, Cenâiz 65; Ahmed b. Hanbel, Müsned VI/220.

²³ Buhari, Salât 31.

²⁴ Bkz. Kur'an-ı Kerim, En'am, 6/50; Müslim, Akdiye 5; Tirmizi, Ahkâm 11.

²⁵ Müslim, Birr 95.

1) İhtiyaç sahibi olması

Yaratılan, kendisini yaratana muhtaçtır ve ihtiyaçlarını O'nun yardımıyla karşılayabilmektedir.²⁶ Buna göre, yaratılan bir insanda bulunan hasletlerin başında yeme, içme, zaruri ihtiyaçlarını giderme, uyuma, üzülme, sıkıntı çekme, evlenme, çocuk sahibi olma gereksinimleri bulunur. Nitekim, Hz. Peygamber bir anne ve babadan dünyaya gelmiş, çocukluk, gençlik, olgunluk ve yaşlılık dönemi geçirmiş, su içmiş, yemek yemiş, yaşadığı dönemde ve kendisinden sonra gelecek nesillere örnek teşkil eden bir hayat geçirmiştir. Ehl-i Kitap ve Müşriklerden hiçbir insan Hz. Muhammed e vahy verilmeden önce olumsuz isnatta bulunamamış, tam aksine, her inançtan insanların takdirini kazanarak "emin" lakabını almıştır.²⁷ Sürekli oruç tutmak, evlilikten uzaklaşma arzusunda olmak, uyku uyumadan ibadet etmek isteyenlere gerekli ikazda bulunarak; *"Allah'tan en fazla takva üzere olanınız benim, Bununla beraber bazen oruç tutar bazen iftar ederim. Gecenin bir kısmını ibadetle geçirir, bir kısmında yatar uyurum. Kadınlarla da evlenirim."*²⁸ buyurarak, bir insan olarak yapması gereken hasletleri terk etmeyi, sünnetinden ayrılma olarak izah etmiştir.²⁹

2) Düşünmesi, Konuşması, İletişim İçinde Bulunması ve Ölmesi

İnsan olmanın ikinci özelliği düşünmek, düşündüğünü örnek bir yaşantı hale getirmektir. Bu kriterlerin hepsi Hz. Peygamberde mevcuttur. Zira O, diğer insanlar gibi davranmış, kendi ihtiyaçlarını ve diğer insanların sıkıntılarını gidermek için, Peygamber olması münasebetiyle, normal insanlardan farklı yönleri olmuştur. O'nun konuşurken kendisine verilen Kur'an ayetlerini tebliğ ettiği ve kalbine ilham edilen vahyi kendi sözleriyle ifade ettiği gözlenmiştir. Kendi düşüncelerini ifade ederken, zaman zaman insanlık gereği yanıldığı olmuş, söz konusu yanılmaları bazen Yüce Yaratıcı düzeltmiş,³⁰ bazen kendisi bunların farkına varmış,³¹ bazen de ümmetinin sorduğu sorular neticesinde hata ettiğini anlamıştır.³² Bu yanılmalar, O'nun da bir insan olduğunun göstergesidir. Hz. Peygamber'in, altmış üç senelik yaşa-

²⁶ Bk. Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmran, 3/26-27.

²⁷ Geniş bilgi için bk: Ahzab, 33/21; Kalem, 68/4. Buhari, Daavât, 6,7,9; Müslim, Zikr, H. 56,57.

²⁸ Bk: Buhari, Nikah, 1; Müslim, Nikah, H. 50.

²⁹ Bk. Başaran Selman, Bir Beşer Olarak Hz. Muhammed. İslâmitische Stuchting Nederland, 1987, Hollanda Diyanet Vakfı, Sayı 1, s. 36-37.

³⁰ Bk. Kur'an-ı Kerim, Tevbe, 9/43; Tahrir, 66/1-2; Abese, 80/1-10.

³¹ Fatıma b. Kays'a iddetini geçirmek üzere, önce Ümmi Şerik'in evine gitmesini, daha sonra bu sözlerinden vazgeçerek, Ümmi Mektum'un evine gitmesini istemiştir. Bk. Müslim Talak, H. 38; Fiten, H. 119.

³² Bedir Savaşındaki farklı uygulama için bk. İbn Hişam, Sire, I-IV, Beyrut 1971, II/271-272; Başaran, s. 36

mında, farklı inançtaki insanlarla ilişkiler içersinde bulunduğu bilinmektedir. Müşrik, Münafık, Ehl-i Kitap, zengin, fakir, köle, efendi vs. Bunların her biri için hükümler ortaya koymuş, söylediklerini önce kendisi yaşamış, yapılmayan bir şeyin söylenmesini yasaklamıştır.³³ Yerine göre imam, kadı ve devlet başkanı vasıflarıyla insanlığa örnek olmuştur. Yüce Allah'tan vahy gereği aldığı emirleri, en güzel şekilde tebliğ etmiş ve yaşamıştır. Bunu yaparken Yaratıcı tarafından şu tebliğin açıklanması emredilmiştir.

*“De ki; size Allah'ın hazineleri elimdedir demiyorum. Gaybı da bilmiyorum. Size melek olduğumu da söylemiyorum. Ben ancak bana vahyolunana uyuyorum...”*³⁴ *“De ki: Kur'an-ı kendiliğimden değiştiremem. Ben ancak bana vahyolunana uyarım. Ben Rabbime karşı gelirim, büyük günün azabına uğramaktan korkarım.”*³⁵

İslâm akidesine göre, peygamberlerin bir takım sıfatları bulunur. Bunlar, Kur'an-ı Kerim'de açık olarak zikredilmese de, bazılarının delillerini bulmak mümkündür. Söz konusu sıfatlar: **a) İSMET**; (Peygamberlerin hata yapmaktan korunması) Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber için “Allah'ın Resulünde sizin için güzel bir örnek vardır.”³⁶ ayetiyle birlikte daha önceki peygamberler için, “Onlar Allah'ın hidâyet verdiği kimselerdir. Sen de onların yolundan yürü,”³⁷ buyurmaktadır. Dolayısıyla, Peygamber olarak gönderilenlerin her konuda örnek olabilecek nitelikte insanlar olmaları gerekmektedir. Kendileri yapmadıklarını başkalarına söylemeleri mümkün olmaz. **b) SİDK**; (Doğru olmak) Kur'an'da Hz. Muhammed için, “Eğer Muhammed bize karşı O'na bazı sözler katmış olsaydı biz O'nu kuvvetle yakalardık. Sonra O'nun şah damarını koparırdık. Hiç birinizde O'nu savunamazdınız. Doğrusu Kur'an Allah'a karşı gelmekten sakınanlara bir öğüttür.”³⁸ buyurmaktadır.³⁹ **c) EMÂNET**; Peygamberler emin kişilerdir. Allah'tan aldıklarını aynen tebliğ etmişlerdir. Yüce Allah kulu için, “O kendi nefsinden bir şey konuşmaz. Ancak kendisine vahyedileni söyler”⁴⁰ “Size Rabbimin vahyettiklerini duyuruyorum ve ben sizin için güvenilir bir öğretçüyüm.”⁴¹ “Bilin ki ben, size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim.”⁴² “O orada sayılan, güvenilen (bir elçi) dir.”⁴³ ifadeleriyle Peygamberinin ve bütün peygamber-

³³ Bk. Kur'an-ı Kerim, Saff, 61/2

³⁴ Kur'an-ı Kerim, En'an, 6/50.

³⁵ Kur'an-ı Kerim, Yûnus, 10/15.

³⁶ Kur'an-ı Kerim, Ahzab 33/21; Krş. Sâd 38/48-49.

³⁷ Kur'an-ı Kerim, En'âm 6/90.

³⁸ Kur'an-ı Kerim, Hâkka 69/44-48.

³⁹ Bkz. Kur'an-ı Kerim, En'âm 6/33.

⁴⁰ Kur'an-ı Kerim, Necm 53/3-4.

⁴¹ Kur'an-ı Kerim, A'raf, 7/68.

⁴² Kur'an-ı Kerim, Şuara, 26/107.

⁴³ Kur'an-ı Kerim, Tekvir, 81/21

lerin vahiyyle hareket ettiklerini belirtmiş olmaktadır.⁴⁴ **d) TEBLİĞ**, (Bildirmek, açıklamak) Her peygamber Yüce Allah'tan almış olduğu emirleri ümmetine aktarmakla yükümlüdür. Hiçbir peygamberin bunların aksini yapması düşünülmaz. Zira Yüce Allah; "Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ. Eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun..."⁴⁵ "Peygambere düşen O'nu tebliğ etmesidir"⁴⁶ ifadeleriyle, Hz. Peygamberin tebliğ etmedeki görevini açıklamıştır. **e) FETÂNET**; (Zekî, akıllı) Peygamberlerde bulunması gereken sıfatlardan biri de fetânettir. Kur'ân-ı Kerim'de birçok peygamberin kıssalarından örnekler verilerek, onların mücadeleleri anlatılır.⁴⁷ Bu mücadeleler anlatılırken Peygamberlerin zeki, çalışkan, ferasetli, kabiliyetli olmaları gibi güzel hasletleri belirtilmiş, onlarda noksanlık meydana getiren vasıfların olmadığı vurgulanmıştır. Öte yandan, tarihi seyrinde dini inkar edenlerin dışında peygamberlere deli diyen kimse çıkmamıştır. İslâm akaidinde yer alan yukarıdaki sıfatlar bütün peygamberler için geçerlidir. Kitab-ı Mukaddes cümlelerinde, Allah'ın seçkin kulları olan Peygamberlere bir takım sıfatların yakıştırılması, ilahi dinlerin özünden uzaklaşma olarak düşünülmektedir.

Görülüyor ki, Yüce Yaratıcı kulların mutluluğu için, bir melek değil, kendileri gibi bir beşeri peygamber olarak göndermiş, son Nebi de, verilen bu görevi yerine getirmiş, insanlara en güzel şekilde örnek olmuş, her inanç sahibini fitrat inancına çağırarak bir rahmet Peygamberi olduğunu göstermiştir.⁴⁸

B. ÜMMÎ OLUŞU

1) Lügat Olarak tanımı

Ümmî kelimesinin ümm ile yakın ilişkisi bulunur. Ümm anne demektir. Ümmî kelimesi de farklı anlamlarının yanında annesinden doğduğu gibi yetişip, planlı bir eğitimden geçmeyen insan anlamında da kullanılmaktadır. Kelime lügat itibariyle anaya mensup, anasından doğduğu gibi saf ve temiz, okuma ve yazma bilmeyen cahil,⁴⁹ pınar, memba, başlangıç, temel, esas, bir şeyin ruhu ve cevheri, görmeyen⁵⁰ bir millete mensup, yazmayan ve okumayan bir toplum,⁵¹ Arap ümmetine mensup, bir milletin mensubu veya Mekte'li,⁵² bir insandan eğitim görmemiş,⁵³ Ehl-i Kitab'ın dışında kalan Arap

⁴⁴ Bkz. Kur'an-ı Kerim, Tekvir 81/24; Ahzap 33/39.

⁴⁵ Kur'an-ı Kerim, Mâide 5/67.

⁴⁶ Kur'an-ı Kerim, Nur 24/54.

⁴⁷ Bkz. Kur'an-ı Kerim, Enbiyâ 21/51-58, 67, 83-84.

⁴⁸ Bk. Kur'an-ı Kerim, Enbiyâ, 21/107; Âl-i İmran, 3/159.

⁴⁹ İbn Manzur, Lisâmnü'l-Arap, XII/34; Mu'cemu'l Arabi'l Esâsî- Heyet, s. 109.

⁵⁰ Bk. Külliyyatı Ebû'l-Bekâ, s. 76;

⁵¹ Ragıp İsfahânî, Müfredat, s. 28. Yazır,, Tefsir, IV/146.

⁵² Bk Yazır, Tefsir, IV/146.

⁵³ Kurtubî, Tefsir, VII/297-298.

toplumu,⁵⁴ cahil Araplar⁵⁵ ve Hz. Peygambere verilen bir sıfat olarak kaynaklarda zikredilir.⁵⁶ Söz konusu anlamlara ilaveten kitap⁵⁷ ve şehirlerin anası,⁵⁸ ümmet, grup, peygambere mensup topluluk,⁵⁹ kötü bir fiilin sonucunda anne anlamında ateşin bir ismi olarak kullanıldığı gözlenmektedir.⁶⁰

2) Terim olarak Tanımı

Yazı yazmasını bilmeyen, okuma ve yazmayı öğrenmek için bir eğitim görmemiş olan, halk arasında yaşamakla birlikte okuma yazmaktan mahrum olarak hayatını sürdüren kişi veya kişilerdir.⁶¹ Ümmî, Arap toplumu için kullanılan bir terimdir. Onların bir kitabı yoktur. Hz. Peygamber de böyle bir toplum içinden çıkmıştır.⁶²

Kur'an- Kerim ve diğer ilahi kitaplarda Hz. Peygamberin bir vasfi olarak ifade edilen ümmî terimi, alimler arasında farklı yorumlamalara sebep olmuştur. Kur'an-ı Kerim'de konuyla ilgili altı ayet bulunur.⁶³ Bunlardan, "Ümmiler içinde kendilerinden bir peygamber gönderen O' dur.." ⁶⁴ ayetinin cahil Arap toplumunu, "Onlardan bazıları ümmidirler Kitabı anlamazlar. Bildikleri sadece yalan ve uydurmalarıdır ve sadece zanda bulunurlar." ⁶⁵ , "Ümmilere karşı yaptıklarımızdan dolayı sorumluluğumuz yoktur." demelerindedir. ⁶⁶ ayetleri Yahudileri muhatap almaktadır. "Eğer seninle tartışmaya girerlerse de ki: "Bana uyanlarla birlikte ben kendimi Allah'a teslim ettim." Ehl-i kitaba ve ümmilere de: "Siz de Allah'a teslim oldunuz mu?" de. Eğer teslim oldularsa doğru yolu buldular demektir. Yok eğer yüz çevirdilerse sana düşen, yalnızca duyurmaktır. Allah kullarını çok iyi görmektedir." ⁶⁷ ayetlerinin Ehl-i Kitap ve Arapları ihtiva ettiği gözlenir. Araf Suresinde yer alan "Onlar ki, ellerindeki Tevrat ve İncil'de (ismini) yazılı buldukları O ümmî Peygamber ve Resûle tabi olurlar..." ⁶⁸ ve " ... O halde gelin Allah'a ve O'nun ümmî nebisi olan Resûlüne iman edin.." ⁶⁹ ayetlerindeki "ümmî" kav-

⁵⁴ Bk. Ragıp, Müfredat, s. 28; R.Rıdâ, Menar, IX/224.

⁵⁵ Bk. Kur'an-ı Kerim, Cuma, 62/2; Âlûsî, Tefsir, IX/79.

⁵⁶ Kur'an-ı Kerim, Araf, 7/157; Krş. Bakara, 2/78; Alâ, 87/6; Hüseyin b Muhammed ed Damâğânî, a.g.e., s. 44-45; R.Rıdâ, Menar, IX/224; Bayraktar Bayraklı, Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri, İst 2001, I/510-511.

⁵⁷ Bk. Kur'an-ı Kerim, Zuhuruf, 43/3; Ra'd, 13/39; Âl-i İmran, 3/7.

⁵⁸ Bk. Kur'an-ı Kerim, En'am, 6/92.

⁵⁹ Bk. Kur'an-ı Kerim, En'am, 6/38; Nahl, 16/120.

⁶⁰ Bk. Kur'an-ı Kerim, Kâria, 101,

⁶¹ Kâmus Tercümesi , IV/1177; İstanbul 1305.

⁶² Bk. Ragıp İsfahânî, Müfredat, s. 28.

⁶³ Kur'an-ı Kerim, Bakara, 2/78; Âl-i İmran, 20,75; Ârâf, 7/157-158.

⁶⁴ Kur'an-ı Kerim, Cuma, 62/2.

⁶⁵ Kur'an-ı Kerim, Bakara, 2/78.

⁶⁶ Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmran, 3/75.

⁶⁷ Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmran 3/20.

⁶⁸ Kur'an-ı Kerim, Ârâf, 7/157.

⁶⁹ Kur'an-ı Kerim, Ârâf 7/158.

ramının Hz. Peygamberi, iman edin kısmının ise, bütün insanları konu edindiği anlaşılır.⁷⁰

Hz. Peygamber'in ümmî bir insan olup olmadığı konusunda İslam ve Gayr-i Müslim alimlerinin farklı yorum ve görüşlerinin olduğu bilinir. Bu görüşler arasında; Hz. Peygamber hayatı boyunca yazı yazmamış ve okumamıştır. Vahy dışında eğitim görmemiştir. Hudeybiye anlaşmasında ismini yazmıştır. Hayatının son anlarında okumaya ve yazmayı öğrenmiştir. Ceb-rail Peygambere okuma ve yazmayı öğretmiştir. Okumasını biliyordu fakat yazmasını bilmiyordu. Ölmeden önce okumayı yazmayı biliyordu.⁷¹ gibi nakiller bulunmaktadır. Bu görüşleri, müspet ve menfi olarak ikiye indirgememiz mümkündür.

1) Okuma Yazma Bildiğini Savunanların Delilleri

Yüce Allah Hz. Muhammed'den önce Hz. Musa'ya,⁷² Hz. İsa'ya,⁷³ Hz. Davud'a⁷⁴ ve Hz. İbrahim'e kitap veya sahifenin verildiğini,⁷⁵ ayrıca, "Zübürü'l-evvelîn" kapsamına giren kitapların gönderildiğini de bildirmiştir.⁷⁶ Söz konusu Peygamberlerin tahsil durumu ile ilgili kesin bilgiye sahip olmasak ta, Hz. Davud'un bir kralda olması gereken bilgilere sahip olduğu, Hz. Musa'nın Firavn'ın sarayında yetiştiği bilinmektedir. Öte yandan, Hz. İsa ve Hz. Musa gibi Peygamberlere vahy bir defada verilmiş,⁷⁷ onlar da ümmetlerine tebliğ etmişlerdir. Peygamberlik verilen seçkin kullar, Allah'ın kudreti ve vahy bazında ele alınmalıdır. Bu eksenden uzaklaşıldığı zaman, istenilen neticeyi elde etmek mümkün görülmez. Son Nebinin gönderilmesi ve O'na verilen vahy de diğer Peygamberlere verilenden farklı değildir. Kaynak itibariyle hepsi birdir. Durum böyle olmakla birlikte, Hz. Peygamberin daha önceki kitaplarda geleceği haber verilen⁷⁸ ve ümmî⁷⁹ olduğu belirtilen söz konu vasfını saptıran Ehl-i Kitap ve Müşriklerin olduğu bilinmektedir.⁸⁰ İlâhî kitaplar, son Nebi'nin vasıflarını haber vermiş,⁸¹ Kitap Ehli'nin

⁷⁰ Bk. Hüseyin Muhammed ed-Damağânî, Kâmusu'l-Kur'ân, s. 44-45.

⁷¹ Bk Alûsî, Tefsir, XXI/5; Kâsımî, Tefsir, XIII/4756; Önkâl Ahmet, Selçuk Üni. i. F. Der. 1975, II/ 249.

⁷² Bkz. Kur'an-ı Kerim, Bakara 2/53, 78; Enâm 6/154.

⁷³ Bkz. Kur'an-ı Kerim, Mâide 5/46; Hadid 57/27.

⁷⁴ Kur'an-ı Kerim, Nisa 4/163; İsrâ 17/55.

⁷⁵ Bkz. Kur'an-ı Kerim, Âlâ 87/19.

⁷⁶ Bk. Taberi, Tefsir, XIX/113; Zemahşeri, Tefsir, II/118; Kurtubî, Tefsir, XIII/138.

⁷⁷ Bk. Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmran, 3/3-4.

⁷⁸ Bkz. Kur'an-ı Kerim, Şuarâ 26/196. Krş. Kitab-ı Mukaddes, Tesniye, 18/18.

⁷⁹ Bk Kur'an-ı Kerim, Araf, 7/157-158.

⁸⁰ İslâm alimleri arasında konuyla ilgili önemli bir görüş ayrılığı bulunmaz. Bk Alûsî, Tefsir, XXI/5; Kâsımî, Tefsir, XIII/4756.

⁸¹ Bk. Tesniye 18/18; Krş. Kur'anı Kerim, Araf, 7/157; Âl-i İmran, 3/81; Kitab-ı Mukaddes, Yuhanna, XIV/16; XV/26-27; Krş. Kur'an-ı Kerim, Saf, 61/6; Geniş bilgi için bk. Percy

de bu durumdan haberleri olmuştu.⁸² Durum böyle olmasına rağmen, insanlardan birçoğu Peygamberin okumasını bildiğini savunmuşlardır. Müsteşrik ve bazı alimler bu görüşlerini, Kur'an ve Kitab-ı Mukaddes ayetlerine dayandırmaya çalışmaktadırlar. Kur'an-ı Kerim'de yer alan Enbiyâ 105, Sebe 10, İsrâ 57 ayetlerinin Zebur'dan,⁸³ Müslümanlıktaki aşura orucunun Yahudilikteki "Yom Kippur"dan, Ramazan orucunun Yahudilik ve Hıristiyanlıktan alındığıdır⁸⁴ Öte yandan, Hz. Peygamber'in, "Ehl-i Kitap"ın yaptığı gibi yapmayın⁸⁵ ifadesinin, Yahudilikte mevcut olan, "Putperestlerin yaptığı gibi yapmayın" sözlerinden esinlenerek söylendiği ileri sürülür.⁸⁶ Bunlara ilaveten,, Kıyas hükmünün Çıkış 21/12,24; Levilliler 18/20; Fâizin Çıkış 22/25; ölçü tartı, levilliler 19/21; puta tapmama levilliler 26/1 gibi ifadelerin Kur'an'da olması münasebetiyle Peygamber'in ümmi olmadığı, bunları Tevrat ve İncil'den aldığı görüşünü ileri sürmüşlerdir. Oysa, Tevrat ve İncil'de yer alan bu bilgileri Yaraticı göndermiş, Kitab-ı Mukaddes'te yer alan bilgileri Kur'an'a özgü anlatım tarzı ile haber verilmiştir. Zira, Kur'an önce gönderilen kitapların asıllarını tasdik etmiş, yanlış olanları haber vererek düzeltmiştir.⁸⁷

Konuyla ilgili diğer önemli bir bilgi Buhari'de bulunmaktadır. Hudeybiye anlaşması ile ilgili olarak İmam-ı Buhari'nin "Hz. Peygamber sahifeyi aldı. Fazla iyi yazamıyordu ve yazdı..."⁸⁸ şeklindeki rivayeti, Hz. Peygamberin ismini yazdığına delil gösterilmektedir. Ayrıca, Enes b. Malik'ten gelen rivayette Hz. Peygamber Miraç gecesinde sadaka vermenin karşılığı on misli, karz-ı hasenenin ise, on sekiz misli şeklinde yazılı gördüğüne dair rivayetler bulunmaktadır.⁸⁹ Bu rivayetler, Hz. Peygamber'in okumasını bildiğine delil gösterilmektedir. Ayrıca, Hz. Peygamberin harfleri güzel bir şekilde nasıl yazılacağını bildiği ileri sürülmektedir. Misal olarak, biriniz besmeleyi yazdığı zaman rahman kelimesinde "mim" ile "nun" arasını uzatın. Sin harfini belli et. Allah lafzını güzel yaz nakillerine yer verilir.⁹⁰ Hamidullah'ta Hz. Peygamber'in yazıyı bilmenin yanında nokta ve hareketleme işlemini de bildiğini ileri sürmüştür.⁹¹ Tefsir kaynaklarında yer alan

---

Smith, Did Jesus Foretell Ahmed, M.W. XII 1912, P. 71; James Robson, Does The Bible Speak Of Muhammed, M.W. XXV 1935, Vol 8-9/6-7 Makkah, P. 13-19.

⁸² Kur'an-ı Kerim, Bakara, 2/146; En'am, 6/20; Araf, 7/157.

⁸³ Bkz. W.S.T. Clair Tisdall, "The book" Of The People Of The Book, M.W. 1912, p.p. 166.

⁸⁴ Kur'an'da da bu bilgilere işaret edilmektedir. Bk. Bakara, 2/183.

⁸⁵ Bkz. Buhari, Enbiya, 50.

⁸⁶ Bkz. G. Vawda, "Ahl al-Kitap" The Encyclopaedia Of İslâm, New Edition London 1960, s. 264-266.

⁸⁷ Bk. Kur'an-ı Kerim, Neml, 27/76.

⁸⁸ Buhari, Meğazi, 43: Önkâl, Hz. Peygamberin Ümmiliği, s. 255.

⁸⁹ Bk. İbn Mace, Sadakât, 19. Önkâl, a.g.e., s. 255.

⁹⁰ Bk. Suyûtî, Câmiu's-Sağîr, I/34; Mısır 1950.

⁹¹ M. Hamidullah, İ. Peygamberi, II/882-883, 4. B. Trc. S.Tuğ, İstanbul 1980.

Kadı Ebû Velid el Bâcî ve taraftarlarının “Hz. Peygamber ölmeden önce okuyup yazmıştır” şeklindeki haberleri zayıf kabul edilerek son Nebî'nin kıyamete kadar ümmî olduğu nakledilmektedir.⁹² Öte yandan, Yüce Allah, Müşriklerin iddialarını şu ayetleriyle cevap vermektedir:

*“Onlara ayetlerimiz okunduğu zaman işittik derler. İstesek biz de bunun gibisini getiririz derler. Bu evvelkilerin masallarından başka bir şey değildir.”*⁹³

*“Bu Kur'an O'nun uydurmasından başka bir şey değildir. Bu hususta O'na başka bir cemaat de yardım etti” dediler. Doğrusu bir zulüm ve iftira da bulundular. (Kur'an ayetleri) eskilerin masallarıdır. Onları (Muhammed) yazdırmış, sabah akşam kendisine okunuyor' dediler.”*⁹⁴

*“De ki: O (Kur'an)'ı göklerde ve yerlerdeki bütün sırları bilen Allah indirdi. Gerçekten O, çok bağışlayıcıdır, esirgeyicidir.”*⁹⁵

Diğer önemli bir iddia da, Hz. Peygamber'in Kur'an-ı, Amr İbnu'l-Hadremî'nin kölesi olan Tevrat ile İncil'i bilen “Ebra” ya da “Yaiş” isimli bir Rum köleden öğrendiği görüşüdür.⁹⁶ Bunun üzerine Yüce Allah, Arapça dahi bilmeyen bir kölenin Hz. Peygamber'e Kur'an-ı öğretemeyeceğini bildirmiş,⁹⁷ Hz. Peygamberden önceki peygamberlere, itikadi konularda neyi emretmiş ise, Hz. Muhammed'e de benzerlerinin verildiğini belirtmiştir.⁹⁸ Kur'an'da yer alan konuların, asılları itibariyle Tevrat ve İncil'de bulunması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, Kur'an Tevrat ve İncil'i asılları itibariyle tasdik etmekte ve tahrif edilen kısımlarını haber vermektedir.⁹⁹ Tevrat ve İncil'de yer alan konular, son kitap olması açısından Kur'an'a uyuyorsa onlar aslını koruyabilmiş, değilse tahrif veya kaybolmuştur. Konuyla ilgili olarak Yüce Allah şu hatırlatmada bulunmaktadır:

*“Elinizde bulunan Tevrat'ı (Asli itibariyle) tasdik ederek indirdiğim Kur'an'a inanın. O'nu ilk inkar eden siz olmayın. Ayetlerimi hiçbir değere karşılık değiştirmeyin. Yalnız benden korkun.”*¹⁰⁰, *“Onlara Allah'ın indirdiğine inanın' denildiğinde 'Bize indirilene inanırsınız' deyip ondan sonra gelen Kur'an'ı inkar edenler. Halbuki o ellerinde bulunan Tevrat'ı tasdik eden hak bir kitaptır.”*¹⁰¹, *“Ne zaman onlara Allah katından yanlarında bulunana doğ-*

⁹² Bk. İbn Kesir, VI/294; Neseî, III/260, Alûsî, XXI/5; Kâsımî, XIII/4756.

⁹³ Kur'an-ı Kerim, Enfal, 8/31.

⁹⁴ Kur'an-ı Kerim, Furkan, 25/4-5.

⁹⁵ Kur'an-ı Kerim, Furkân, 25/6.

⁹⁶ Farklı rivayetler için Bk. Vahidî, Esbâb'un-Nüzûl s. 162; Râzî, Tefsir, XX/117; İbn Kesîr, Tefsir IV/523.

⁹⁷ Bkz. Nahl 16/103.

⁹⁸ Kur'an-ı Kerim, Şûra 42/13.

⁹⁹ Bk. Kur'an-ı Kerim, Neml, 27/76.

¹⁰⁰ Kur'an-ı Kerim, Bakara 2/41.

¹⁰¹ Kur'an-ı Kerim, Bakara 2/91.

rulayıcı bir kitap geldiğinde daha önce inkar edenlere karşı yardım isteyip dururlarken, o bildikleri Kur'ân kendilerine gelince, onu inkar ettiler. Artık Allah'ın laneti inkarcıların üzerine olsun”¹⁰²

Yukarıdaki açıklamalara ilaveten, Allah tarafından gelen vahyin aynı kaynaktan geldiğini ifade eden, birine inananın diğerine de inanması gerektiğini belirtilirken şu ifadelere yer verilir.

“Resûle indirilen (Kur'ân)'ı dinledikleri zaman tanıdıkları gerçekten dolayı, gözlerinin yaşla dolup taşıdığını görürsün. Derler ki; Rabb'imizin bizi iyiler arasına katmasını umarken, neden Allah'a ve bize gelen gerçeğe inanmayalım?”¹⁰³ “Bu Kur'ân'dan önce kendilerine kitap verdiklerimiz buna inanırlar. Onlara Kur'ân okunduğu zaman ‘O'na inandık. O Rabb'imizden gelen gerçektir. Zaten biz ondan önce de Müslümanlar idik’ derler.”¹⁰⁴ Anlamalarını aldığımız ayetler iki tip Ehl-i Kitap portresi çizmektedir. 1)Hz. Peygamberden önce gelen peygamberlere gereği gibi inanan kitap mensupları. Bunlar, Hz. Peygambere ve Kur'an'a inanan, “ümmi” ve vahiy konusunda gerçeği kabul edebiler. 2) Gereklilere sahip olmalarına rağmen, kendi çıkarlarından dolayı inanmaya yanaşmayan insanlar.

İlâhi dinlerin verilerine göre, Kur'ân ile önceki kitaplar bir birinin devamı niteliğindedir. Birine inanan, diğerine de inanmak durumundadır. Kur'ân önceki ilahi kitapları tasdik etmiş, önceki kitaplar da Kur'an ve peygamberi haber vermişlerdir.¹⁰⁵ Buna göre haber verilen son kitap gelmiş, kıyamete kadar korunma altına alınmıştır.¹⁰⁶ Öte yandan, Ümmi Peygambere verilen kitabın bir benzerini zamanımıza kadar kimse meydana getirememiştir.¹⁰⁷ O'nun içine batıl karışmamış,¹⁰⁸ Hz. Peygamber'in bir mucizesi olarak kıymet ve itibarını sürekli olarak korumuştur.¹⁰⁹ Hz. Peygamber ve O'nun vasıflarına yapılan itirazlar, Peygamberlere verilen vahiy ve diğer ilimler açısından gerçeği yansıtmaktan yoksun olduğu gözlenmektedir.

2) Hz. Peygamberin Okuma ve Yazma Bilmediği

Hz. Peygamber'in ümmiliğini ve ilahi kitaplardaki vasıflarını haber veren ayetin anlamı şöyledir:

¹⁰² Kur'an-ı Kerim, Bakara 2/89; Krş. Bakara 2/41, 91, 97; Nisâ 4/47; Mâide 5/48; En'âm 6/92; Yûnus 10/37; Yusuf 12/111; Fâtır 35/31; Ahkâf 46/12.

¹⁰³ Kur'an-ı Kerim, Mâide 5/83-84.

¹⁰⁴ Kur'an-ı Kerim, Kasas 28/52-53.

¹⁰⁵ Bk. Kur'an-ı Kerim, Şurâ, 26*196-197.

¹⁰⁶ Bk. Hicr 15/9. Abdulmecid ez-Zendâni, el-Îmân, Beyrut 1986, s. 161.

¹⁰⁷ Bk. Hud 11/13; İsrâ 17/88; Yunus 10/37-38; Bakara 2/23-24.

¹⁰⁸ Fussilet 41/42.

¹⁰⁹ Konuyla ilgili bkz. Abdulmecid ez-Zendâni, a.g.e., s. 156-163; Abdulfettah et-Tabbara, a.g.e., s. 144-147.

“Yanlarındaki Tevrat ve İncil’de yazılı buldukları o elçiye, o ümmî Peygamber’e uyanlar (var ya), işte o Peygamber onlara iyiliği emreder, onları kötülükleri yasaklar. Onlara temiz şeyleri helâl, pis şeyleri haram kılar. Ağırlıklarını ve üzerlerindeki zincirleri indirir. O Peygamber’e inanıp ona saygı gösteren, ona yardım eden ve onunla birlikte gönderilen nûr’a (Kur’an’a) uyanlar var ya, işte kurtuluşa erenler onlardır.”¹¹⁰ buyurulmaktadır. Âraf Suresi’ndeki ayette, Hz. Peygamberin dokuz vasfına işaret edilmektedir. 1) Risalet 2) Nübüvvet 3) Ümmî 4) Tevrat ve İncil’de zikredilmesi 5) İyiliği emretmesi 6) Kötülüğü yasaklaması 7) Temiz gıdaları helal kılması, 8) Zararlı gıdaları yasaklaması ve 9) Ağır sorumlulukları kaldırması.¹¹¹

İslam alimleri Kur’an ayetlerinden ve Hz. Peygamberin hadislerinden hareketle, son nebinin Peygamberlikten önce bir eğitim almadığını, okuma ve yazma bilmediğini ileri sürmektedirler. Bunun için, ileri sürülen delillerden bazıları şöyledir:

-Kur’ân-ı Kerim Hz. Peygamber “ümmî”¹¹² olarak vasıflandırmıştır.

-Ankebut Suresi’nde Hz. Peygamberin vasıflarına açıklık getirilmektedir. “*Sen bundan (Kur’an’dan) önce hiçbir kitap okur değildin. Elinle de onu yazmadın. Böyle olsaydı (hakkı) ibtal (için gayret) edenler şüphelenirlerdi*”¹¹³ Bu ayet, ümmî olmasının açık delilidir. Öte yandan, ayetin anlamında yer alan “bundan önce” ifadesi, “elinle de onu yazmadın” kısmından önce yer almıştır. Bu durum, kendisi gibi insanlardan bir eğitim almadığını ifade etmektedir.

-Hz. Peygamber kendisinin okur yazar olmadığını, “*Biz ümmî bir ümmetiz; yazı bilmez, hesap yapmayız*”¹¹⁴ hadisiyle haber vermiştir. Ayrıca, ilk vahiy esnasında Cebrail’in “oku” emrine üç defa “*Ben okuma bilmem!*”¹¹⁵ şeklindeki cevabı, son Nebi’nin vahy gelinceye kadar okuma bilmediğini hatırlatmaktadır.

- Müşrikler, O’nu çok iyi tanıyanlar ve Ehl-i Kitap, Hz. Peygamberin peygamberlikten önceki hayatında, Peygamberin bir eğitim aldığını, yazı yazdığını veya okuduğunu kanıtlayacak bir delil ileri sürmemişlerdir.¹¹⁶

- Tarihi bir hadise olarak, Peygamberin Mekke’de bulunan amcası Hz. Abbas, Hz. Peygamber’e, Müşriklerin Uhud Harbi için yaptıkları hazırlıklarla-

¹¹⁰ Kur’an-ı Kerim, Araf, 7/157.

¹¹¹ Diğer vasıfları için bk: Kur’an-ı Kerim, Ahzab, 33/45.

¹¹² Bk. Kur’an-ı Kerim, Araf, 7/157-158.

¹¹³ Kur’an-ı Kerim, Ankebut, 29/48.

¹¹⁴ Buhari Savm, 13; Müslim, Siyam, 15; Ebû Davud, Savm, 4.

¹¹⁵ Buhari Bedeü’l Vahy, 3.

¹¹⁶ Konuyla ilgili bk. Şahin Abdussabûr, “Hz. Muhammad Okuma ve Yazmayı Biliyor mu idi?” Trç. Tayyar Altıkulaç, D. Dergisi, XII. Sayı 4. s. 199.

rı, bir mektup yazarak, Benû Gıfar kabilesinden birisi ile gönderir. Hz. Peygamber, bu son derece gizli olan mektubu okutmak için, Ubey b. Ka'bı çağırır. Mektubun muhtevasını anladıktan sonra bildirilen haberleri gizlemesi tutması için sıkı tembihte bulunur.¹¹⁷

Başka bir hadise Taif heyeti ile Hz. Peygamber arasında geçer. Taif heyeti, İslâm'a girmeleri için bazı şartlarının olduğunu ileri sürerler. Hz. Peygamber bunların yazılarak getirilmesini ister. Getirilen maddeler arasında faizin yasak edilmemesi de bulunur. Hz. Peygamber faizle ilgili cümlenin kendisine gösterilmesini emreder. Yerini öğrenince parmağını oraya koyarak konuyla ilgili ayetleri okumuş ve maddenin kaldırılmasını emrettiği rivayet edilmiştir.¹¹⁸ Bu hadise, O'nun okumayı ve yazmayı bilmediğine delil gösterilmektedir.

-Hz. Peygamber Hudeybiye'de Mekke temsilcileri ile anlaşma şartları üzerinde görüş birliğine varıp sıra yazım işine geldiğinde, Hz. Ali'yi çağırır. Besmeleden sonra, "Bu, Allah'ın Resulü Muhammed'in, Kureyş ile yaptığı anlaşmadır." Şeklinde yazılmasını emreder. Kureyşlilerin başkanı Süheyl b. Amr buna, "Biz senin Allah'ın Resulü olduğunu kabul etseydik şimdi Mekke'ye girmekten seni alıkoymazdık.." sözleriyle itirazda bulunur. Bunun üzerine Hz. Peygamber, Hz. Ali'ye Allah'ın Rasulü ifadesini silmesini emreder. Hz. Ali bundan kaçınır. O'da adı geçen cümlenin yerini kendisine gösterilmesini ister ve Allah'ın Resulü ifadesini silerek yerine, "Muhammed b. Abdullah" ifadesini yazdırır.¹¹⁹

C. DİĞER İNSANLARDAN FARKI

Ümmi bir insanın birinden yardım almadan insan ve cinleri aciz bırakacak Kur'an gibi essiz bir kitabı meydana getirmesi mümkün değildir.¹²⁰ Böyle bir eser bütün yaratılanları aciz bıraktığına göre sonsuz kudret sahibi birisinin olması gerekmektedir. Nitekim Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber'in durumuna açıklık getirilirken; " *Sana Kur'an'ı okutacağız ve sen (Onu) unutmayacaksın*"¹²¹ buyurmuştur. Hz. Bu ayeti değerlendiren müfessirler, iki önemli noktaya işaret ederler. Birincisi, Hz. Peygamber'in ümmi olarak çok büyük bir kitabı tekrarlamadan ezberlemesi ve istediği zaman okuyabilmesi. İkincisi, Kur'an'ın bir mucize olarak her asra cevap verebilecek vasıflara sahip olması.¹²² Hz. Peygamber'de her fırsatta Kur'an'ın Allah tarafından verildiğini ifade etmişlerdir. Peygamberlere ve özellikle son Peygambere verilen vahy gerçeğini anlamadan, "ümmi" ve

¹¹⁷ Geniş bilgi için bk. Ahmet Önkâl, age. S. 252.

¹¹⁸ İbnü'l-Esîr, Usdu'l Gâbe, I I/216, Mısır 1286.

¹¹⁹ Buhari, Magazi, 43; Sulh 6; Cizye 19; Müslim, Cihad 90.

¹²⁰ Bk. Kur'an-ı Kerim, İsrâ, 17/88.

¹²¹ Kur'an-ı Kerim, Â'lâ, 87/6.

¹²² Bk. Razi, XXXI/142; Kurtubî, , XX/20; İbn Kesir, VIII/401.

Hız. Peygamberdeki üstünlüğe açıklık getirmek mümkün değildir. Ümmî kavramına karşı çıkan insanların yanımlarının sebeplerinin başında, vahyi insan ve hayvanların müşterek olduğu görme, işitme, koklama, tatma ve dokunma gibi maddi duyu organlarıyla anlamaya çalışmaları gelir. Oysa, insanda bunlara ilaveten, basiret (görme), ilham, keşf (sezgi), zevk (tatma), hikmet ve akıl (anlama) gibi manevi özellikler mevcuttur. Bu duygulara sahip olunmadan, Peygamberin sahip oldukları manevi değerler anlaşılır. Yaratıcının Hız. Peygambere söylemesini istediği, “*Bana vohyolunana uyuyorum.*”¹²³ “*O uydurulacak masal değil*”¹²⁴ ifadelerini, insanları diğer yaratıklardan ayıran duygularla anlamak mümkündür.¹²⁵ Basiret, sezgi ve akıl gibi hasletlerle müspet ilmin birleşmesi, Peygamberlerin önemli vasıfları arasında bulunan hikmet, vahiy ve “ümmî” vasıflarını anlama ve izah etme imkanı verir. Öte yandan, insanda maddenin dışında asıl benliğini oluşturan ruh dediğimiz maneviyat bulunur. Örneğın, insandaki gözün et ve bağlarıyla, saydam tabakası, bebeği, beyazı, siyahı, yuvarlağı gibi maddesini oluşturan kısmına ilaveten görmesini sağlayan diğer bir özelliği vardır. Göz bebeğinin görme nuru, gizli sırrı ve maneviyatını oluşturur. Maddi ilim dış görünüşünü izah edebilmektedir. Görmesini sağlayan nur, Allah’a ve O’nun kudretine inanmadan nasıl izah edilebilir? İşte, Hız. Peygamberin maneviyatını oluşturan ve diğer insanlardan ayıran en önemli özellik manevi özelliğini oluşturan vahiy ve bu vahiy getiren melektir. Hiçbir Peygamber Allah’ın izni olmadan bir ayet söylemesi mümkün değildir.¹²⁶ Hız. Peygamber’e birinden eğitim aldı denilecekse bu eğitimi, “*Kur’an-ı sana okutacağız O’nu unutmayacaksınız*”¹²⁷ ifadelerini söyleyen Yaratıcı vermiştir. Hız. Peygamber de kendinde olan farklılığın vahiy olduğunu ifade etmişlerdir. Bu eğitim, Peygamberlerin ortak vasfıdır. Peygamberlerin eğitim sistemi diğer insanların eğitim sisteminden farklıdır. Bu inceliğın anlaşılması, son nebinin beşer ve ümmî olduğunu anlama imkanı verecektir. Peygamberlerin manevi hasleti bilinmeden, müspet ilimle elde edilecek sonuç eksik kalma durumundadır.

Hız. Peygamberin Kur’an ve önceki kitaplardaki vasıflarına ilaveten,¹²⁸ Yüce Allah Cebrail vasıtasıyla Kur’an’ı okuttuğunu bildirmişti. Bu okutma şekli vahiydir. İnsanın doğuştan itibaren yetiştiği çevrede görmüş olduğu eğitim ve sonradan edindiği tecrübeler zamanla gelişmesi neticesinde bir şahsiyetin oluştuğu bilinmektedir. Şahsiyetin gelişmesinde çevre, eğitim ve öğretimin etkisi inkar edilemez. Fakat bu durum, bir Peygamber için yeterli görülmez. Peygamber için bunlara ilaveten, dini bilgi ve eğitimin gelişme-

¹²³ Kur’an-ı Kerim, En’am, 6/50.

¹²⁴ Kur’an-ı Kerim, Yûsuf, 12/111; Hâkka, 69/44-46.

¹²⁵ Bk. Kur’an-ı Kerim, Araf, 7/179.

¹²⁶ Bk. Kur’an-ı Kerim, Ra’d, 13/38; Mü’min, 40/78.

¹²⁷ Bk. Kur’an-ı Kerim, Â’lâ, 87/6.

¹²⁸ Bk. Kur’an-ı Kerim, Araf, 7/157.

sinde ilahi vahyin önemi büyüktür. İnsanlara her konuda örnek olacak Peygamberin eğitim ve gelişimi vahy kontrolünde olmaktadır. Beşer ve ümmî kavramlarının anlaşılması için Hz. Peygamberin hayatı vahy öncesi ve sonrası olarak düşünülmelidir.

1)Vahiy Öncesi Durum

Hz. Peygamber'in doğuştan vahyin başlangıcına kadar olan dönemde o dönemi şartlarında yaşayan insanlarla paralellik arz etmektedir. Bununla birlikte, insan yaratılış itibariyle farklı yaratılmıştır. İnsanlar bir birlerine karşılıklı muhtaç oldukları gibi Yaratıcısına karşı aciz durumdadır. Her hareketinde O'na muhtaçtır. Bu farklılık insanların kendi aralarında da görülür. Biri diğerinden güçlü, zeki ve hassas olabilmektedir. Renklerde, kokularda, tabiat hadiselerini algılamada ve kendi yaratılışını incelemede farklı kabiliyette olabilmektedirler. İşte, Hz. Peygamber kendisi gibi ümmî bir toplumda dünyaya gelmiş, o toplumun şartlarında yetişmiş, hiç kimseden eğitim almamasına rağmen bir çok konuda diğer insanlardan kabiliyetli ve son derece üstün zekaya sahip olması neticesinde olaylara yaklaşımı farklı olabilmektedir. Vahiy öncesi dönemde Yaratıcısının kontrolünde, güzel duygu ve düşüncelerle yetişmiş, vahiy verilmesinden önce yalnızlık kendisine sevdirmiş, kötülüklerle karşı duyarlı hale getirilmiş, şirk ve yanlış inançlara bulaşmadan örnek bir hayat geçirmiştir. Söz konusu dönemde, Yahudilerin eğitim merkezleri olan "Beytül Midras" ismi verilen eğitim yerleri ve havralarının yanında, Hıristiyanların kiliseleri ve Papazların vaazlarına karşılık "ümmî" bir toplum olan Arap halkı böyle bir imkana sahip olmamıştır. Hz. Peygamberin gelişme ve yaşantısı diğer Arap halkı gibi olmuştur. Ufak yaşta güzel konuşma ve yetişmesi için süt anneye verilmiş olması, sınırlı bir eğitimi hatırlatmaktadır. Zira Peygamberin hayatındaki önemli farklılık vahiyyle birlikte, hayatının son yirmi üç senesinde olmuştur.

2)Vahiy Sonrası Dönem

Peygamberlik normal insanların şartlarında düşünülecek bir hadise değildir. "*De ki: ben de sizin gibi bir insanım. Ancak bana vahyolunuyor.*"¹²⁹ ifadesi, Yüce Yaratıcının Hz. Peygamberi diğer insanlardan vahiyyle ayırdığını gösterir. Vahyin başlamasından sonra Hz. Muhammed'de iki şahsiyetin oluştuğu gözlenir. Vahiy gelmeden önceki insanlık hali ve vahiy verilmesiyle gelişen Peygamberlik durumu. Peygamberlik dönemi olan yirmi üç senelik zamanda, Allah'ın kelamı ve emirleri O'na belletilmiş,¹³⁰ eliyle yazmadan ve gözüyle okumadan bütün alimleri dize getiren imkana sahip kılınmıştır. Hz. Peygamberin vahiyyle üstün hale getirilmesi, duymayan ve görmeyen birine göre görmesi ve duyması gibidir. İnsan ve

¹²⁹ Kur'an-ı Kerim, Kehf, 18/11; Fussilet, 41/6.

¹³⁰ Bk. Kur'an-ı Kerim, Kıyâme, 75/16-17.

Cinleri aciz bırakacak sözleri söylemesi,¹³¹ bu konuda Allah'ın O'nu bir rahmet Peygamberi olarak insanlara göndermesindedir. Dini işlevdeki sözleri kendi sözü değildir. Tamamen Allah'ın ona tebliğ etmesini emrettiği vahyidir.

“O kendi nefsinden bir şey söylemez. O'nun söylemesi kendisine verilen vahiy iledir.”¹³²

“Onlara açık açık ayetlerimiz okunduğu zaman, bize kavuşmayı ummayanlar: ‘Bundan başka bir Kur’an getir veya bunu değiştir’ dediler. De ki: ‘O’nu kendi tarafımdan değiştirmek, benim için imkansızdır. Ben sadece vahyolunana uyarım. Şayet ben Rabbime karşı gelirim, büyük bir günün azabından korkarım.”¹³³

“Eğer (Peygamber) bize atfen bazı şeyler uydurmuş olsaydı, elbette onu kuvvetle yakalar sonrada can damarını koparırdık. Hiç biriniz buna mani de olamazdınız. Doğrusu O (Kur’an) sakınanlar için bir öğüttür.”¹³⁴

“Ve bana Kur’an okumam emrolundu. Kim yola gelirse, kendi yararına yola gelmiş olur. Kim sapar de ki: Ben ancak uyarıcıyım.”¹³⁵

“De ki: ‘Ben size Allah’ın hazineleri yanımdadır demiyorum. Gaybı da bilmem. Size ben meleğim de demiyorum. Ben sadece bana vahyolunana uyuyorum.’ De ki: Körle gören bir olur mu? Düşünmüyor musunuz?”¹³⁶

Yukarıda anlamlarını zikrettiğimiz ayetlere ilaveten, Yüce Yaratıcı “ümmi” olarak önceki kitaplarda vasfını haber verdiği ve “ümmi” olarak yetiştirdiği Peygamberine diğer insanlardan farklı yönünü şu ayetleriyle haber vermektedir.

“Allah bir insanla ancak vahiy yoluyla veya perde arkasından konuşur. Yahut bir elçi gönderip izniyle ona dilediğini vahyeder. O yücedir, hakimdir.”¹³⁷

“İşte böylece sana da Kur’an’ı emrimizle vahyettik. Sen kitap nedir, imam nedir bilmezdin. Fakat biz onu kullarımızdan dilediğimizi kendisiyle doğru yola erdirdiğimiz bir nur kıldık. Şüphesiz ki sen doğru bir yolu göstermekteisin.”¹³⁸

Şûrâ Suresi’ndeki ayetlerin anlamlarında vahiy verilmiş şekillerini ve Hz. Peygamberin vahyiden öncesi durumuna açıklık getirdiğini görmekteyiz.

¹³¹ Bk. Kur’an-ı Kerim, İsrâ, 17/88.

¹³² Kur’an-ı Kerim, Necm, 53/3-4.

¹³³ Kur’an-ı Kerim, Yûnus, 10/15.

¹³⁴ Kur’an-ı Kerim, Hakka, 69/44-48.

¹³⁵ Kur’an-ı Kerim, Neml 27/92.

¹³⁶ Kur’an-ı Kerim, En’âm, 6/50.Bk. Ra’d, 13/38.

¹³⁷ Kur’an-ı Kerim, Şûra, 42/51.

¹³⁸ Kur’an-ı Kerim, Şûra, 42/52

Buna göre vahiy; a) Rüya b) Perde arkasından bir konuşma,¹³⁹ c) Bir elçinin gönderilmesi ile olmaktadır.¹⁴⁰ Bu prensipler daha önce gönderilen Peygamberler içinde geçerlidir.

Elli ikinci ayette, Hz. Peygamberin vahyiden önceki durumu belirtilirken, kitap ve iman konularında bilgi sahibi olmadığı hatırlatılmıştır. Yüce Allah, son nebinin “ümme” vasıflarını ve Kur’an’ın haber verdiği konuları kabul etmeyenleri şu sözleriyle haber vermektedir. “*De ki: ‘ O inananlar için doğru yolu gösteren bir kılavuz ve (gövüslerdeki sıkıntılara) bir şifadır. İnanmayanlara gelince onların kulaklarında bir ağırlık vardır ve Kur’an onlara bir körlüktür.*”¹⁴¹ Hz. Muhammed kendisine melek vasıtasıyla gelen vahyi şu ifadelerle açıklamaktadır.

*“Ben yürürken birden bire gök yüzünden bir ses işittim. Başımı kaldırıp bir de baktım ki, Hira’da bana gelen melek sema ile arz arasında bir kürsü üzerine oturmuş. Müthiş bir şekilde korktum. Hemen evime döndüm ve ‘beni örtün. Beni örtün ‘ dedim. Bunun üzerine Yüce Allah şu ayeti indirdi.”*¹⁴² “*Ey (örtüsüne)bürünen kalk ve inzar et. Rabbini yücelt.*”¹⁴³

Hz. Aişe (R.A) vahiy hadisesini şu sözleriyle açıklamaktadır. “Rasûlullah çok soğuk bir günde kendisine vahiy nazil olurken gördüğüm olmuştur. Kendisinden o hal geçtiği zaman çok terlerdi.”¹⁴⁴ Zeyd b. Sabit (R.A) de, “ Hz. Peygamber’e gelen vahyi yazardım. Vahiy nazil olduğu zaman O’nu bir sıkıntı basar, inci taneleri gibi ter dökerler, daha sonra açılırdı. Kendileri gelen vahyi bana imla ettirir, ben de yazardım. İşimi bitirinceye kadar vahyin ağırlığından çok zahmet çekerdim...”¹⁴⁵ Hz. Peygamberde vahiy esnasındaki değişiklikler ve vahyin bitmesi neticesinde eski haline dönmesi, dini bilgiler kendisine verilmesi ve ezberlemiş olması, gelen emirleri icra etmesi, peygamber ve insan olduğunu kesin bir şekilde ortaya koymaktadır. Sıkıntı anında terlemesi, vahy bitmesiyle normale dönmesi, her insanda meydana gelen hadiseyi hatırlatmaktadır.¹⁴⁶

Hz. Peygamberi diğer insanlardan ayıran en önemli özelliklerin bir diğeri de, miraç hadisesinde almış olduğu vahy şeklidir. Zira O, Rabbine bir yayın iki uçları gibi yaklaşmıştı.¹⁴⁷ “*O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası*

¹³⁹ Bk. Kur’an-ı Kerim, Ârâf, 7/143

¹⁴⁰ Bk Kur’an-ı Kerim, Necm, 53/9-15.

¹⁴¹ Kur’an-ı Kerim, Fussilet, 41/44.

¹⁴² Buhari, Bedeu’l Vahy, 4; Müslim, İman, 73.

¹⁴³ Kur’an-ı Kerim, Müddessir, 74/1-5.

¹⁴⁴ Buhari Bedeu’ol Vahy, 2.

¹⁴⁵ Zebidi, Tecrid, I/5.

¹⁴⁶ Bk. Râzî, XVII/186-192; İbn Kesir, V/203-204; Nisâburî, XXVI/38-39; Elmalılı, VII/35-37.

¹⁴⁷ Miraç ayetinde yer alan ve mesafeyi ifade eden ayetle ilgili olarak tefsirlerde farklı yorumlar bulunmaktadır. “Kâba kavsenyn” ifadesi ile yaklaşma Cebrail’edir.

kadar, hatta daha da yakın oldu. Bunun üzerine Allah, kuluna vahyini bildirdi. (Gözleriyle) gördüğünü kalbi yalanlamadı. Onun gördükleri hakkında şimdi kendisi ile tartışacak mısınız?"¹⁴⁸ Miraç hadisesi, diğer Peygamberlere verilen vahy şekliinden farklı olmuş, cahil Arap toplumu da, vahyin önemini anlamakta zorlanmıştı.

D. DEĞERLENDİRME

Yukarıda verilen nakillerin ışığında elde edilen bilgileri aşağıdaki şekilde netleştirmemiz mümkündür.

Yüce Allah Âraf Suresi 157. ayette Ehl-i Kitap'a, Hz. Peygamberin ümmi vasfının Tevrat ve İncil'de haber verildiğini hatırlatmıştı. Buradan hareketle, Kur'an-ı Kerim'de iki farklı Ehl-i Kitap portresi çizilmektedir. Birincisi, Âl-i İmran Suresi 3/159; Nisa, Suresi 4/162; Mâide Suresi 5/63-84; En'âm, Suresi 6/114; Ra'd, Suresi 36; İsrâ Suresi 17/107-108; Kasas Suresi 28/52-53; Ahkaf Suresi 46/10. ayetlerinde, kitap ehlerinden bazı kişilerin, Hz. Muhammed'in kendi kitaplarındaki vasfı sebebiyle, Kur'an ve Hz. Peygambere hemen inandıkları haber verilmektedir. Bu din mensupları kendi Peygamberlerine de gereği gibi inanan kişilerdir. Kur'an'ın haber verdiği bu ayetler, Ehl-i Kitabın bilgi ve inancı ile uyumdadır. Bu sebeple bir çokları hemen inanmışlar, diğerleri karşı çıkmamışlardır. Ayrıca, önceleri Hz. Musa ve Hz. İsa'ya inanmış iken, sonraları Hz. Muhammed'e iman edenlerin, Tevrat'ta yer alan ümmilerin bekçisi, isminin mütevekkil, ağır başlı, kötülöklere karşı düşman ve afv edici olması etme gibi sıfatlar Kur'an'ın haber verdikleri ile uyum halindedir.¹⁴⁹ Bu durum, Hz. Peygamber'in "ümmî" olduğunu, Tevrat ve İncil'de yer aldığını hatırlatmaktadır. Kur'an'ın zikrederek tenkit ettiği İkinci sınıf Ehl-i Kitap mensupları, zamanımızdaki Misyonerler ve karşı çıkanları hatırlatan ayetlerdir. Bunların karşı çıkmalarına sebep olan etken, din adamlarının yanlış bilgi vermeleri,¹⁵⁰ dünya menfaatleri ve kendi çıkarları olarak ifade edilebilir.¹⁵¹

Kur'an'ın önemle üzerinde durduğu diğer bir grup Müşrik ve zamanımıza kadar gelen uzantılarıdır. Bu sınıfa giren insanlar ilahi kaynaklı hiçbir

---

Melek Peygambere Allah'tan aldığını bildirmiştir. Diğer bir görüş bu yaklaşma Allah'adır. Allah gerekli emri vermiştir. Konumuz açısından önemli olan vahy almış olmasıdır. Bk. Ebu's-Suud, Tefsir, VIII/155-156; Âlûsî, Tefsir, XXVII/48; Vehbe Züheylî, Tefsîru'l-Münîr, XXVII/102; Ateş, Şüleyman, Tefsir, IX/105.

¹⁴⁸ Konuyla ilgili bk. Kur'an-ı Kerim, Necm, 53/9-15.

¹⁴⁹ Bk. Buhari, Buyu' H. 50; Tefsir, Fetih, H. 3; A. b. Hanbel, Müsned, II/174.

¹⁵⁰ Bk. Kur'an-ı Kerim, Tevbe, 9/31.

¹⁵¹ Bk. Kitab-ı Mukaddes, Tesniye 18/18; Yuhanna, 14/15-17; 25-25; 29-31; 19/26; 16/4-14. Krş. Kur'anı Kerim, Araf, 7/157; Âl-i İmran, 3/81; Kitab-ı Mukaddes, Yuhanna, XIV/16; XV/26-27; Krş. Kur'an-ı Kerim, Saf, 61/6; Bk. Percy Smith, Did Jesus Foretell Ahmed, M.W. XII 1912, P. 71; James Robson, Does The Bible Speak Of Muhammed, M.W. XXV 1935, Vol 8-9/6-7 Makkah, P. 13-19.

şeyi kabul etmek istememeleri, dünya çıkarları, kendi kuruntuları ve vahyi anlayacak kapasitede olmayışları sebebiyledir. Yüce Allah bu durumda olanları, “Eğer sana kağıt üzerine yazılı bir kitap indirmiş ve onu elleriyle tutmuş olsalardı, yine inkar ederler, ‘bu açık bir büyüden başka bir şey değildir’ derlerdi”¹⁵² ayetleriyle açıklamaktadır.

Müfessirler, ümmî kavramının geçtiği ayetleri yorumlarken iki önemli noktaya dikkat çekmektedirler. 1) Hz. Peygamberin Kur’an’ı ezberlemesi ve hiç unutmaması. 2) Kur’an’ın ümmî Peygamber vasıtasıyla bütün yaratılanları aciz bırakması.¹⁵³ Öte yandan, Ârâf Suresi 157. ayeti yorumlayan alimler, Hz. Peygamberim ümmî ve beşer olduğu konusunda görüş birliği içindedirler.¹⁵⁴ Hudeybiye antlaşmasını değerlendiren İbn Kesir (ö.774/1372), Kadî Ebû Velid el Bâcî’nin, Hz. Peygamber’in okumasını bildiğine dair görüşlerini reddederek, Hz. Peygamber kıyamete kadar ümmî kalmış ve yazı yazmamıştır. Bâcî ve taraftarları yanlış değerlendirmiş,¹⁵⁵ Hz. Peygamber’in Tevrat ve İncil’deki vasfı okuma ve yazmasını bilmemesidir. Diğer vasıfları da şahit, müjdecî, korkutucu ve ümmileri korumasıdır şeklinde görüşlerini belirtmektedir.¹⁵⁶ Elmalılı’da, ümmî birinin okuma ve yazma bilenlerden daha üstün olması, normalin aksine, Allah tarafından insanın çalışmadan ilahi bilgilerle donatılmış bir Peygamber için fitrat yüceliğine delalet etmesi olarak değerlendirir.¹⁵⁷ Kurtubî (ö. 671/1273) de, “ümmî” kelimesini tarif ederken, bir millete mensup kişilerdir. Bunların özelliği, okuma ve yazma için eğitim görmemeleridir. Hz. Peygamber’de böyle “ümmî” bir toplum arasında yetişmiş eğitim görmemiştir. Bunun delili Ankebut Suresi 48. ayettir şeklinde açıklamalarda bulunmaktadır.¹⁵⁸

Kur’an’da Hz. Peygamber’in vasıfları şahid, müjdecî, korkutucu ve ümmî şeklinde sıralanırken,¹⁵⁹ Hz. Peygamber’e bir mucize olarak verilen son kitabın, diğer kitap ve Peygamberlerin getirdiklerini, “**müheyminen aleyh**”¹⁶⁰ (gözetleyici ve koruyucu) bir konumda olduğu ifade edilmektedir. Öte yandan, Yüce Allah insanların durumuna açıklık getirirken, her dönemde uyarıcı peygamberlerin gönderildiğini, insanlar arasındaki ihtilafları çözmeleri için kendilerine kitaplar verildiğini, inanmamalarına sebep olarak haset ve çıkarlarını göstermektedir.¹⁶¹ Buna göre, Hz. Peygamberin önemli

¹⁵² Bk. Kur’an-ı Kerim, En’am, 6/7.

¹⁵³ Bk. Razî, XXXI/142; Kurtubî, XX/18; İbn Kesir, VIII/401.

¹⁵⁴ Bk. Taberi, IX/83; Âlûsî, IX/79; R.Rıdâ, Menar, IX/224; Nisâburî, IX/61-63.

¹⁵⁵ İbn Kesir, VI/294.

¹⁵⁶ İbn Kesir, Tefsir, III/481-482 Bk. Kur’an-ı Kerim Ahzap, 33/45.

¹⁵⁷ Elmalılı, Tefsir, IV/146.

¹⁵⁸ Kurtubî, Tefsir, VII/297-298.

¹⁵⁹ Bk. Kur’an-ı Kerim, Ahzap, 33/45; Araf, 7/157.

¹⁶⁰ “Sana da kendinden önceki kitapları doğrulayıcı ve onlar üzerinde bir şahid ve gözetleyici olarak bu kitabı gerçekle indirdik.” Kur’an-ı Kerim, Mâide, 5/48.

¹⁶¹ Bk. Kur’an-ı Kerim, Bakara, 2/213.

vasıfları arasında bulunan ümmi, beşer ve diğer insanlardan farklı yönlerinin olması ilmi kriterler açısından isabetli bulunmamaktadır. Kur'an-ı Kerim ilk Peygamberden itibaren, Kitap Ehl-i'nin yanıldığı ve ihtilaf ettiği konuların önemli olanlarını düzeltmiştir. Ehl-i Kitap'ın kendi kitaplarındaki haberleri ve vasıfları kabul etmeyişleri, kendi Peygamber ve kitap anlayışlarının ilahi çizgiden uzaklaştığını ortaya koymaktadır.¹⁶² Zira onlar, Peygamberlerin ismet sıfatlarını algılamakta zorlanarak, onların günah işleyebileceklerini ileri sürmüşler,¹⁶³ onları bir kral gibi görmüşler¹⁶⁴ ve (Hıristiyanlıktaki gibi) ilahlık seviyesine yükseltmişlerdir.¹⁶⁵ İlahi vahy açısından bu durum kabul edilmez durumdadır. İslam inancına göre ise, insanlığa örnek olarak gönderilen Peygamberler, Yaratıcı tarafından özel olarak eğitilmekte,¹⁶⁶ insanlık gereği hata yaptığında Rabbi tarafından uyarılmaktadır.¹⁶⁷ Zira onlar da insandır. Diğer insanlardan farkı Peygamberlere vahy verilmesidir.¹⁶⁸ Peygamberlerin dini konulardaki söylevleri vahy mahsulüdür. Dünya ile ilgili konulardaki görüş ve düşüncelerinde hata etmesi mümkündür.

Ehl-i Kitap alimlerinden bazıları Tevrat ve İncil'de yer alan benzer konulardan hareketle, Hz. Peygambere karşı çıkmaları, Peygamberlerini kendilerine hasretmeleri vahy gerçeğini anlamamaları veya saptırmalarından kaynaklanmaktadır. Çünkü, Kur'an ve diğer ilahi kitapları gönderen aynı kaynaktır. Kitaplardaki konuların birbirine benzemesi, hepsinin hak olduğunun bir kanıtıdır. Kur'an'ın onlardan farkı, tahrif edilmeden zamanımıza kadar gelmesi, son kitap olması, öncekileri bünyesinde ihtiva etmesi, bütün kitaplardan üstün olması, onlar üzerinde yapılan tahrifleri haber vermesi ve düzeltmesidir.

Asrımızda Yaratıcının son nebisi için kullandığı vasıflarındaki evrensellik o günkü gibi tazeliğini korumaktadır. O "Ümmi" dir fakat Allah tarafından kendilerine vahyedilerek üstün hale getirilmiştir. Bazı önemli kelimeleri tanıması, O'nun okuma ve yazmayı bildiğini kanıtlamaz. Zira Kur'an, vahy desteği olmadan yazılabilecek bir kitap değildir. Diğer bir ifade ile, onu bir beşerin yazması mümkün görülmez. Bununla birlikte, Vahy gerçeği asrımızda daha iyi anlaşılmaktadır. Örneğin, bilgisayar çağında bir müellif kitabını hazırlarken çalışmalarını değişik safhalardan geçirmektedir. Basımından önce bir çok defa çıktısını alarak kontrol etmekte ve ettirmektedir. Buna rağmen hata olmaktadır. Kur'an'ın nazil olduğu ortamda yazımı ve

¹⁶² Bk. Kur'an-ı Kerim, 7/157; Saff, 61/6; Bakara, 2/146; En'an, 6/20.Krş, Kitab-ı Mukades, Tesniye, 18/18; Yuhanna, XIV/16; XV/26-27.

¹⁶³ Kitab-ı Mukades, II. Samual, 11/25.

¹⁶⁴ Kitab-ı Mukades, II Samual, 2/4; 6/12,16.

¹⁶⁵ Bk. Kur'an-ı Kerim, Mâide 5/117-118

¹⁶⁶ Kur'an-ı Kerim, Ahzap 33/21; Mumtehine, 60/4, 6.

¹⁶⁷ Kur'an-ı Kerim, Abese 80/1-5.

¹⁶⁸ Bkz. Kur'an-ı Kerim, Necm 53/3-4.

çoğaltılması el yazması ile olmuştur. Kur'an'ın bütün hata ve kusurlardan uzak ve mükemmel olması Hz. Peygamber ve O'na verilen vahye karşı çıkanların ne kadar yanıldıklarını göstermektedir. Hz. Peygamber beşer olması münasebetiyle zaman zaman yanılmıştır. Ehl-i Kitap'ın "Hıristiyan bir köleden öğrendi",¹⁶⁹ Müsteşriklerin "masal" dedikleri vahyi,¹⁷⁰ Yüce Allah ümmi toplum arasında, ümmi olarak yetişen Peygambere bir mucize olarak vermiş, ezberletmiş, okutmuş¹⁷¹ ve koruma altına almıştır.¹⁷² Bu sebeple Kur'an'ın ve O'nu tebliğ edenin vasıfları zamanımızda daha iyi anlaşılacaktır.

Kendinden önce gelen bütün Peygamberlerin Hz. Peygamber'i tasdik etmesi,¹⁷³ vasıflarının ilahi kitaplarda zikredilmesi, Tevrat, İncil ve diğer ilahi kitaplardaki haberlerinin zamanımıza kadar gelmiş olması, Yaratıcının ümmî vasfını ve insan olduğunu belirtmesi, Misyoner ve İnanmayanların iddialarının aksine, beşer ve ümmî olduğunu kanıtlamaktadır. Yüce Allah Hz. Peygamber'in vasıflarını ve Kur'an'a inanmak istemeyenleri şu ifadelerle uyarmaktadır.

"...Ayetlerimizi kafirlerden başkası inkar etmez."¹⁷⁴ "Sen yazı yazmayı bilseydin yanlış yolda olanlar şüphe ederlerdi."¹⁷⁵ "...Bizim ayetlerimizi zalimlerden başkası inkar etmez."¹⁷⁶ ve "(Kur'an'a)Üzerine azap hak olanlar inanmazlar."¹⁷⁷

"Onu Rûhu'l Emin. Senin kalbine uyarıcılardan olman için apaçık Arapça bir dille indirdi. O evvelkilerin kitaplarında da vardır. İsrail oğulları bilginlerinin onu bilmesi de onlar için bir delil değil mi?..."¹⁷⁸ Yukarıda ifade edilen nakil, görüş ve yorumlardan hareketle son nebinin,¹⁷⁹ beşer,¹⁸⁰ ümmî¹⁸¹ ve yaratılanlara bir rahmet olarak gönderilen, üstün vasıflara sahip, örnek bir insan ve Peygamber olduğu anlaşılakta,¹⁸² karşı çıkan ve inananların, gerçeği yansıtacak bir delillerinin olmadığı gözlenmektedir.

---

¹⁶⁹ Kur'an-ı Kerim, Nahl, 16/103.

¹⁷⁰ Kur'an-ı Kerim, Furkan, 25/5-6.

¹⁷¹ Kur'an-ı Kerim, Kıyame, 75/16-19.

¹⁷² Kur'an-ı Kerim, Hicr. 15/9.

¹⁷³ Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmran, 3/81.

¹⁷⁴ Kur'an-ı Kerim, Ankebut, 29/47.

¹⁷⁵ Kur'an-ı Kerim, Ankebut, 29/48.

¹⁷⁶ Kur'an-ı Kerim, Ankebut, 29/49.

¹⁷⁷ Kur'an-ı Kerim, Yunus, 10/96.

¹⁷⁸ Kur'an-ı Kerim, Şuara, 26/196-201.

¹⁷⁹ Kur'an-ı Kerim, Ahzab, 33/40.

¹⁸⁰ Bk. Kur'an-ı Kerim, Kehf, 18/11; Fussilet, 41/6.

¹⁸¹ Bk. Kur'an-ı Kerim, Araf, 7/157-158.

¹⁸² Bk. Kur'an-ı Kerim, Enbiya, 21/107; Kalem, 68/5.

BİBLİYOGRAFYA

- AHMED** b. Hanbel (ö.241/855); el-Müsned, (I-VI) thk. A. Muhammed Şakir, Mısır 1949.
- AHMED** Naim; Sahih'i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi, (I-XII) Ankara1975.
- AİSHA**, Begum Bavany, W.AGF. İslam The Religion Of All Prophets Kareci 1988.
- ALUSİ**, Ebu'l-Fadl Şihâbuddîn Mahmud (ö.1270/1854); Ruhu'l-Meânî fi Tefsîri'l-Kur'âni'l-Azîm Ve's-Seb'il-Mesânî, (I-XXX) Beyrut ts.
- BAYRAKTAR** Bayraklı, Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri, İst 2001
- el-BUHARİ**, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail (ö.256/870); el-Câmiu's-Sahîh, (IVIII), İst., 1979.
- CASSAS**, Eli er-Râzî (ö.370/980);Ahkâmu'l-Kur'ân, (I-V), Thk. Muhammed es-Sâdık, Mısır ts.
- CÜRCANİ**, Seyyid Şerif Ali b. Muhammed (ö.816/1413); et-Ta'rifât, İstanbul 1909.
- EBU'L-BAKA**; el-Kulliyât, Bulak 1253.
- EBU DAVUD**, Süleyman b. es-Sicistânî (ö. 275/888); Sünen, (I-IV) Beyrut ts.
- G. VAWDA**, "Ahl al-Kitap' The Encyclopaedia Of İslâm, New Edition London 1960
- HAMİDULLAH**, Muhammed; Introduction To İslâm, Paris 1963. İslâm Peygamberi, (I-II) Çev. Said Mutlu, İst 1965 ve 1993. el-Vesâiku's-Siyâsiyye,Beyrut 1985.
- İBN HİŞAM**, Abdülmelik (ö. 213/828); es-Sîretü'n-Nebeviyye, (I-IV),Beyrut 1971
- İBNU'L-ESİR**, Abdulvâhıd eş-Şeybânî (ö. 630/1232); el-Kâmil fi't-Târih, ((I-XIII), Beyrut 1965.
- İBN KESİR**, Ebu'l-Fidâ İsmail (ö. 774/1372);Tefsîru'l-Kur'an'l-azîm, thk. Muhamed İbrahim, ve Muhammed Ahmed, (I-VII), İstanbul 1984.
- İBN MACE**, Ebû Abdullah b. Müslim (ö. 276/889);

- Sünen (I-IV), Kahire 1952.
- İBN MANZUR**, Cemaluddin Muhammed (ö.711/1311); Lisânü'l-Arab, (I-XV), Beyrut 1955.
- İSFEHANİ**, Ragıp b. Muhammed (ö. 502/1108); el-Müfredat fî Garîbi'l-Kur'an, Lübnan ts.
- JAMES Robson**, Does The Bible Speak Of Muhammed, M.W. XXV 1935
- J.D. PEARSON**. M.A.; İndex İslâmicus, Mansell 1973.
- KÖKSAL**, M. Asım; İslâm Tarihi Hz. Muhammed ve İslâmiyet, (I-X), İstanbul 1981.
- KURTUBİ**, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed, (ö. 671/1273); el-Câmî li Ahkâmi'l-Kur'an, (I-XX), Mısır 1967.
- MUKATİL**.b. SÜLEYMAN, (ö.150/762); Tefsîru'l-Kur'an, Bursa Eski Eserler Kütüphanesi, Çelebi b. No. 27.
- MÜSLİM**, Ebu'l-Hüseyin Müslim b. Haccâc (ö.261/878); Sahîhu Müslim, (I-VIII), Beyrut ts.
- NİSÂBURİ**, Muhammed b. Hüseyin (ö.728/1328), Garâibu'l-Kur'an ve Reğâibu'l-Furkân, (I-XXX), (Mektebetü'l-Halebi) 1962.
- ÖNKAL** Ahmet, Hz. Peygamberin Ümmiliği Selçuk Üniversitesi i.F. Der. Konya 1975
- PERCY** Smith, Did Jesus Foretell Ahmed, M.W. XII 1912,
- RAZİ**, Fahrüddîn Ebû Abdillâh (ö. 606/1206); Mefâtihu'l-Gayb., (I-XXXII) Mısır ts.
- RIDA**, Reşid Muhammed; Tefsîru'l-Menâr, (I-XII) Mısır 1935.
- TABERİ**, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir (ö. 310/922); Câmiu'l-Beyan an-Te'vîli Ayi'l-Kur'ân, (I-XXX) Mısır 1903.
- VAHİDİ**, Abû Hasan Ali b.Ahmed (ö. 468/1075); Esbâbü'n-Nüzül, Mısır 1968.
- W.S.T. Clair Tisdall**, "The book" Of The People Of The Book, M.W. 1912
- YAZIR**, M. Hamdi.; Hak Dini Kur'an Dili, (I-IX), İstanbul 1960 ve Zehreveyn Yayınları (I-X) İst. ts.
- YILDIRIM**, Suad; Kur'an'da Ulûhiyyet, İstanbul 1987.
- ez-ZEMAHŞERİ**, Carullah Muhammed b. Ömer (ö. 538/1143); el-Keşşaf an-Hakâiki't-Tenzil, (I-IV), Beyrut ts.
- ez-ZEBİDİ**, Seyyid Muhammed Murtazâ (ö.1205/1790); Tâcu'l-Arûs, (I-X), Beyrut 1988.

ZERKÂNÎ, Muhammed Abdülazîm, Menâhilü'l-İrfân Fî Ulûmi'l-Kur'ân, Mısır- ts (I-II)

ZERKEŞÎ, Bedruddîn Muhammed b. Abdillâh (794/1392), EL-Burhân fî Ulumi'l-Kur'ân, Mısır 1972, (I-IV)